

SLOT DIALOOG TUSSEN ŚRĪ VĀSIṢṬHA EN PRINS RĀMA

YOGA VĀSIṢṬHA BOEK VI.2 – HOOFDSTUK 190

Vertaling: Arie van der Voort

Inleiding

De hieronder weergegeven dialoog tussen prins Rāma en zijn leraar Sri Vāsiṣṭha kan worden beschouwd als de essentie van Yoga Vāsiṣṭha en is representatief voor de wijze waarop onderzoek naar het mysterie van het menselijk bestaan plaatsvindt.

Typerend voor deze dialoog is de bijna tot in het oneindige gaande cirkelgang die gevormd wordt door de op dualiteit beruste vragen van Rāma en uit de non-dualiteit gegeven antwoorden van Vāsiṣṭha, vragen en antwoorden die elkaar onmogelijk kunnen ontmoeten omdat ze op verschillende niveaus plaatsvinden. Rāma is radeloos, hoe hieruit te komen? Vāsiṣṭha raadt Rāma dat hij doorgaat met zijn onderzoek naar de oorzaak van wat hij als dualiteit ervaart. Een dialoog uitsluitend op basis van de rede blijkt niet tot een resultaat te leiden, dit lukt alleen maar door onderzoek en contemplatie door het individu.

Uiteindelijk zegt Rāma "Met meer geluk dan wijsheid doorzie ik eindelijk de illusie van de schepping en vernietiging van de wereld en ik beseft nu ook dat gedachten als 'ik ben de doener' en als 'ik ervaar' eveneens illusies zijn." (uitspraak 88). Daarop zegt Vāsiṣṭha: "Door zuiver toeval schijnt Brahman in zichzelf door zichzelf en dat, door zichzelf en in zichzelf, wordt als deze schepping beschouwd." (uitspraak 90). Met andere woorden, bevrijding van de wereldillusie wordt eveneens door een dergelijke toeval veroorzaakt en wat het individu te doen staat is niets anders dan het bewerkstelligen van de voorwaarden waarin dit toeval kan plaatsvinden; en dat is onderzoek, onophoudelijk onderzoek.

Zowel met 'geluk' in Rāma's uitspraak als 'toeval' in die van Vāsiṣṭha worden kennelijk factoren aangeduid die het vermogen van de rede overstijgen en daardoor niet verwoord kunnen worden maar het zijn wel factoren die een cruciale rol spelen bij het verdwijnen van onwetendheid. Dit doet me ook aan 'genade' denken.

Deze dialoog is in werkelijkheid geen gesprek tussen twee mensen. Het voltrekt zich volledig in de geest van Rāma als de voortgang van zijn onderzoek naar de werkelijkheid achter het ego en de wereld (het 'ik' en 'de wereld'). Het is dit onderzoek dat ten slotte tot het inzien van de onwerkelijkheid van de denkende geest leidt waarna de geest - en dualiteit - ophoudt te bestaan.

NB. Dit hoofdstuk uit Yoga Vāsiṣṭha is ontleend aan Swami Venkatesananda's 'Vāsiṣṭha's Yoga', een verkorte versie van de oorspronkelijke tekst die 32.000 verzen telt. De nummering van de uitspraken in deze vertaling komen uiteraard niet overeen met die in de oorspronkelijke tekst. De bovenstaande inleiding is uiteraard mijn persoonlijke visie, de onderstaande tekst is een vertaling van Arie van der Voort.

De tekst

1. Vāsiṣṭha vervolgde: Zodra kennis het object van kennen wordt, is er sprake van gebondenheid. Er is sprake van bevrijding, zodra kennis ophoudt het object van kennen te zijn.
2. Rāma vroeg: Op welke wijze kunnen we loskomen van de vaste overtuiging dat kennis het object van kennen is?
3. Vāsiṣṭha zei: De versluiering van het intellect eindigt bij volledig ontwaken. Dan ontstaat bevrijding die zonder vorm, vol vrede en werkelijk is.
4. Rāma zei: Wat is perfecte verlichting, dat gelijk staat aan perfecte kennis en waardoor een hier levend wezen van gebondenheid wordt bevrijd?
5. Vāsiṣṭha zei: Kennis behoeft geen object om te kennen. Kennis is onafhankelijk en eeuwig; het gaat voorbij aan omschrijvingen of definities. Er is perfecte kennis, zodra deze waarheid rechtstreeks wordt ervaren.
6. Rāma zei: Hoe ontstaat de dualiteit tussen kennis en het object van kennen? Wat betekent het als we het woord ‘kennis’ gebruiken?
7. Vāsiṣṭha zei: Volledig ontwaken ofwel verlichting is jnana of kennis. Door daar op te contempleren kunnen we een dergelijk bewustzijn bereiken. In werkelijkheid bestaat er geen dualiteit tussen kennis en het object van kennen.
8. Rāma zei: Als dat dan zó is, hoe heeft dan dit verkeerde idee over kennis en het object van kennen kunnen ontstaan en zich zo vast kunnen zetten?
9. Vāsiṣṭha zei: De dualiteit is ontstaan als gevolg van de verkeerde overtuiging dat er naast kennis daarbuiten nog iets anders zou bestaan. Er is echter niets, niet binnen noch buiten.
10. Rāma zei: Hoe kunnen we geloven dat alles wat zo echt lijkt niet zou bestaan. Ik, jij, etc., en al de verschillende wezens ervaren we met behulp van de zintuigen toch als echt?
11. Vāsiṣṭha zei: Noch de kosmische persoon (Viraj) noch het universum werden tijdens het begin van de schepping geschapen. En daarom bestaat er nooit of te nimmer een ‘object om waar te nemen’.
12. Rāma vroeg: We kunnen dagelijks ervaren dat deze wereld bestond, bestaat en zal bestaan. Hoe kunt U desalniettemin beweren dat het nooit geschapen werd?
13. Vāsiṣṭha antwoordde: Deze wereldverschijning bestaat in werkelijkheid niet, net zo min als dat, ook al lijken ze echt, onder andere de volgende verschijnselen daadwerkelijk zouden bestaan: de droomwereld, het water in de luchtspiegeling, de tweede maan die door een scheel iemand gezien wordt, de luchtkastelen.
14. Rāma vroeg: Hoe kan het dat er gesteld wordt dat ‘ik’, ‘jij’, etc. helemaal niet bij het begin van de schepping ontstonden?

15. Vāsiṣṭha antwoordde: Een effect ontstaat door een oorzaak, niet andersom. Gedurende het tijdvak dat aan de bedoelde schepping voorafgaat, heerst absolute vrede waarin geen oorzaak bestaat om een universum te scheppen.
16. Rāma zei: Maar het ongeboren en eeuwige wezen moet gedurende het tijdvak van het kosmische einde toch wel blijven bestaan. Waarom zou dat niet als oorzaak van deze schepping kunnen worden gezien?
17. Vāsiṣṭha antwoordde: Het effect wordt bepaald door de eigenschappen van de oorzaak. Iets dat onwerkelijk is kan niet veroorzaakt zijn door wat werkelijk is. Je maakt geen kledingstuk met een kookpot.
18. Rāma zei: Misschien bestaat deze schepping gedurende het tijdvak van het kosmische uiteenvallen wel in een subtiele vorm in Brahman, d.w.z. het oneindige bewustzijn en misschien is dat het wel dat tijdens de volgende schepping tot manifestatie komt.
19. Vāsiṣṭha antwoordde: Wie heeft de waarheid van deze vooronderstelling ervaren en waarom zouden we dan vertrouwen stellen in een dergelijke speculatie?
20. Rāma zei: De kenners van de waarheid ervaren ongetwijfeld in die staat van bewustzijn het zuivere en oneindige bewustzijn. Natuurlijk bestond er toen geen ruimte. De ‘werkelijke’ materiële wereld kan uiteraard niet uit leegte te voorschijn komen.
21. Vāsiṣṭha zei: Als dat zo is, dan zijn de drie werelden toch beslist slechts zuiver bewustzijn. Voor iemand wiens lichaam uit zuiver bewustzijn bestaat is er noch geboorte, noch dood.
22. Rāma vroeg: Alstublieft vertelt u me dan toch, hoe deze wereldillusie dan wel is ontstaan?
23. Vāsiṣṭha antwoordde: Door het ontbreken van oorzaak en gevolg, bestaat er geen zijn of niet-zijn. Hoe ontstaat dit ‘object van waarneming’ dan wel? Nou het ontstaat niet: het zuivere Zelf denkt aan zichzelf en ervaart zichzelf als object van waarneming. Dit alles is slechts bewustzijn en niets anders dan dat.
24. Rāma vroeg: Het inerte ‘object van waarneming’ denkt! De Heer die de waarnemer van het al is, wordt het object. Hoe is dat alles nou mogelijk? Dat is toch de omgekeerde wereld (kan hout vuur verbranden)?
25. Vāsiṣṭha antwoordde: De waarnemer kan geen object van waarneming worden, omdat dat laatste immers niet bestaat. De waarnemer is al wat er is – het enkelvoudige bewustzijn.
26. Rāma vroeg: Het oneindige bewustzijn neemt in zichzelf bewustzijn als object gewaar en op deze wijze ontstaat de wereldverschijning. Hoe ontstaat het object?
27. Vāsiṣṭha antwoordde: Omdat er geen oorzaak voor bestaat, ontstaat het object in het geheel niet. Met andere woorden, bewustzijn is altijd vrij en altijd onbeschrijfbaar en ondefinieerbaar.

28. Rāma vroeg: Als dat dan zo is, hoe ontstaat dan het egogevoel en dergelijke zaken meer? Hoe ervaart men dan de wereld?
29. Vāsiṣṭha antwoordde: Omdat er geen oorzaak voor bestaat, zullen geen van deze zaken ooit ontstaan. Waar is het object van waarneming? Al de zogenaamd geschapen objecten zijn slecht illusies van de verbeelding.
30. Rāma vroeg: Hoe ontstaan illusies in dit zuivere bewustzijn, dat immers onbeweeglijk is en daarom vrij is van het zich bewust zijn van een object?
31. Vāsiṣṭha antwoordde: O Rāma, omdat er geen oorzaak voor bestaat, bestaat er immers ook geen illusie. Dit alles (ik, jij en al het overige) is enkel de oneindige vrede.
32. Rāma vroeg: Heer, ik ben verbijsterd en weet nu even niet meer wat te vragen. Ik ben minder verlicht dan de wijzen: wat zal ik nu nog vragen?
33. Vāsiṣṭha antwoordde: Rāma, ga a.u.b. door met je onderzoek naar de oorzaak, net zo lang tot je er voor jezelf van overtuigd bent dat er geen oorzaak bestaat, voor wat dan ook. Dan zul je moeiteloos in de hoogste, onbeschrijfbaar werkelijkheid kunnen verblijven.
34. Rāma zei: Ik weet nu dat er bij gebrek aan een oorzaak nooit een schepping is geweest. Maar aan wie doet zich dan deze verwarring voor omtrent kennis en het daarbij behorende object?
35. Vāsiṣṭha antwoordde: Bij gebrek aan een oorzaak en ook omdat er niets anders dan de oneindige vrede bestaat, bestaat er ook geen illusie. Jij verblijft niet in die vrede, omdat je niet gedurig op deze waarheid hebt gecontempleerd.
36. Rāma vroeg: Hoe ontstaat contemplatie en waarin verschilt het van niet-contemplatie. We zijn weer in dezelfde val gelopen.
37. Vāsiṣṭha antwoordde: In werkelijkheid bestaat er in het oneindige geen illusie. Maar, omdat bewustzijn oneindig en alomvattend is, rijst daarin de gedachte op van regelmatige contemplatie op deze waarheid.
38. Rāma vroeg: Als dit alles de onverdeelde oneindige vrede is, wat wordt dan bedoeld met de woorden ‘leraar’ en ‘leerling’ en hoe ontstaat dan deze dualiteit?
39. Vāsiṣṭha antwoordde: De ‘leraar’ en de ‘leerling’ bestaan uitsluitend als Brahman in Brahman. Voor de verlichten bestaat er noch gebondenheid noch bevrijding.
40. Rāma vroeg: Als de diversiteit van tijd, ruimte, materie, energie en al dergelijke zaken meer niet bestaat, hoe heeft dan de gedachte van de eenheid van deze diversiteit kunnen ontstaan?
41. Vāsiṣṭha antwoordde: De diversiteit van tijd, ruimte, materie, energie (actie) en het ervaren bestaan enkel in niet-bestaande onwetendheid. Geen enkele gedachte staat daar los van.

42. Rāma vroeg: Als de dualiteit tussen ‘leraar’ en ‘leerling’ niet werkelijk is, wat is dan realisatie of verlichting?
43. Vāsiṣṭha antwoordde: Door contemplatie wordt realisatie bereikt; en het concept van ‘realisatie’ wordt dan helder begrepen. Natuurlijk, deze uitleg is alleen bedoeld voor mensen zoals jij, niet voor wijzen die intuïtief weten dat zij het Zelf zijn.
44. Rāma vroeg: Als er sprake is van een samengaan van verlichting met het egogevoel dan wordt verlichting iets anders dan verlichting. Hoe kan een dergelijk verschil bestaan in het zuivere, ondeelbare bewustzijn?
45. Vāsiṣṭha antwoordde: Het licht van de verlichte zelf is zelfbewustzijn. Het ogenschijnlijke verschil oftewel dualiteit is net zoiets als de wind en haar beweging.
46. Rāma zei: Als dat waar is, is het dan niet mogelijk om het bestaan van diversiteit (de kenner, de kennis en het object van kennen) aan te nemen op grond van de analogie dat de oceaan en de golven niet-verschillend zijn?
47. Vāsiṣṭha antwoordde: Als je het op die manier opvat, dan is er niets mis met diversiteit, alhoewel de waarheid is dat de werkelijkheid enkel ondeelbaar bewustzijn is.
48. Rāma zei: Heer, in wie rijst egogevoel op en wie ervaart deze wereldverschijning c.q. illusie?
49. Vāsiṣṭha antwoordde: Gebondenheid ontstaat slechts door het geloof in de werkelijkheid van het object dat wordt waargenomen. Het is voldoende om te weten dat het object niet bestaat. Omdat uitsluitend en alleen bewustzijn bestaat, bestaat er noch gebondenheid, noch bevrijding.
50. Rāma zei: Een lamp verlicht objecten zodat die gezien worden. Is het nu dan ook zo dat bewustzijn de werkelijke, externe objecten verlicht?
51. Vāsiṣṭha antwoordde: Er is geen oorzaak voor de schepping van de externe wereld. Een effect ontstaat niet zonder een oorzaak. Derhalve is het illusoire verbeelding.
52. Rāma zei: Een nachtmerrie veroorzaakt leed voor zolang als ze duurt. Datzelfde geldt voor de wereldverschijning, onverschillig of je die nu als echt of als onecht beschouwt. Op welke manier kunnen we hier aan voorbij gaan?
53. Vāsiṣṭha antwoordde: Net zo goed als dat de nachtmerrie en het daardoor veroorzaakte leed verdwijnt bij het ontwaken, zo verdwijnt - zodra men uit die illusie ontwaakt en vervolgens afziet van het verwerven en vasthouden aan wereldse zaken - ook het leed dat veroorzaakt wordt door de verbeelding van de wereldillusie.
54. Rāma vroeg: Hoe kan iemand het doel van het eigen geluk bereiken? En ook, hoe verdwijnt de tastbaarheid van de objecten van deze wereldillusie?
55. Vāsiṣṭha antwoordde: De werkelijkheid van de droom verdwijnt immers bij het ontwaken. Door op deze analogie te contempleren, verdwijnt ook het geloof in de grofstoffelijkheid van de bedoelde substanties.

56. Rāma vroeg: Hoe verdwijnt deze wereldillusie uit iemands waarneming? Wat ziet men als een dergelijk geloof is verzwakt?
57. Vāsiṣṭha antwoordde: De onwerkelijke wereldverschijning krijgt in zijn waarneming het karakter van een luchtkasteel of van een door de regen geheel vervaagde schildering – zijn geest is vrij van vāsanā c.q. psychologische conditionering.
58. Rāma vroeg: Wat gebeurt er daarna met hem?
59. Vāsiṣṭha antwoordde: De wereldverschijning, die niet anders dan een gedachte is, lost zich op. Spoedig is hij geheel vrij van beperkingen en van conditionering.
60. Rāma vroeg: Deze conditionering is in ontelbare opeenvolgende levens herbevestigd en heeft daardoor diepe wortels gemaakt: hoe kan ze dan verdwijnen?
61. Vāsiṣṭha antwoordde: Het vasthouden aan deze substanties (en vice versa) houdt op door het zich realiseren van de waarheid dat alle objecten en substanties uitsluitend als valse gedachten in het zelf c.q. het oneindige bewustzijn bestaan. Het wiel van samsāra zal geleidelijk tot stilstand komen.
62. Rāma vroeg: Wat gebeurt er daarna en hoe bereikt hij vrede?
63. Vāsiṣṭha antwoordde: Wanneer op deze wijze de illusie van de tastbaarheid van de objecten is verdwenen en zelfs de inspanning om deze illusie tegen te houden is opgelost, komt alle binding met de wereld ten einde.
64. Rāma vroeg: Hoe komt het dat, aangezien de wereldverschijning al in de geest van een kind als idee bestaat, het oplossen daarvan geen leed met zich meebrengt?
65. Vāsiṣṭha antwoordde: Hoezo zou er leed ontstaan als een denkbeeldig object te loor gaat? Daarom is het nodig om zolang als er gedachten, noties, concepten en beelden in de geest bestaan je steeds met onderzoek naar hun natuur bezig te houden.
66. Rāma vroeg: Wat is de geest, hoe onderzoek je de natuur daarvan en wat levert een dergelijk onderzoek op?
67. Vāsiṣṭha antwoordde: Bewustzijn dat zichzelf als een object waarneemt wordt geest genoemd. Onderzoek is dat wat je nu aan het doen bent. Hierdoor komt mentale conditionering tot een einde.
68. Rāma vroeg: Hoe is het voor de geest mogelijk om niet-geconditioneerd te zijn, zo dat nirvāna kan worden bereikt?
69. Vāsiṣṭha antwoordde: Een object of een mentale conditionering zijn immers geen werkelijkheid. Daaruit volgt dat ook de geest geen werkelijk ding is.
70. Rāma zei: Maar we ervaren toch dat objecten en gedachten echt bestaat!
71. Vāsiṣṭha antwoordde: De wereld is niet wat het in de ogen van een onwetende lijkt: wat in de ogen van de verlichten werkelijk is kan niet worden beschreven.
72. Rāma zei: Wat is het beeld van de onwetende? En waarom is de wereld in de ogen van de verlichten niet te beschrijven?

73. Vāsiṣṭha antwoordde: De onwetende ziet de wereld in dualiteit, dus compleet verkeerd. De verlichte daarentegen ziet de wereld in het geheel niet, omdat het nu eenmaal niet geschapen is en derhalve ook niet bestaat.
74. Rāma zei: Maar hoe kan het dan dat we het bestaan ervan ervaren?
75. Vāsiṣṭha antwoordde: Het wordt op dezelfde wijze ervaren zoals een object in een droom wordt ervaren, dus als iets dat in werkelijkheid niet bestaat.
76. Rāma vroeg: Maar het is toch zo dat het droomobject kan worden ervaren vanwege een voorafgaande ervaring in de wakende staat.
77. Vāsiṣṭha zei: Betreffen deze beide ervaringen hetzelfde object?
78. Rāma antwoordde: Bedoelde ervaringen kunnen zich slechts in een droom voordoen, op grond van de indrukken die de geest gedurende de wakende staat heeft opgedaan.
79. Vāsiṣṭha zei: Als dat waar is, hoe kan het dan zijn dat het huis dat tijdens de droom werd verwoest de volgende morgen weer blijkt te bestaan?
80. Rāma zei: De werkelijkheid van de wakende staat is natuurlijk niet werkelijk tijdens de droom. Wat dan oprijst is bewustzijn (Brahman). Maar hoe kan iets wat niet eerder bestond tot bestaan komen?
81. Vāsiṣṭha antwoordde: Het is aldoor het zuivere bewustzijn dat zich toont alsof dit alles reeds eerder werd ervaren, ongeacht of dit nu wel of niet het geval is.
82. Rāma vroeg: Heer, de wereld is inderdaad niet werkelijker dan een droom, hoe kunnen we van deze illusie afkomen?
83. Vāsiṣṭha antwoordde: Door ‘Hoe kan het dat dit samsara lijkt te bestaan, terwijl er voor het bestaan daarvan geen oorzaak is?’ te onderzoeken.
84. Rāma zei: De geest is de bron van de droomobjecten en daarom zijn ze ook slechts geest. Hetzelfde geldt voor de wereld.
85. Vāsiṣṭha zei: Er is geen verschil tussen de geest en het geheel aan zuiver bewustzijn. Er bestaat niks anders.
86. Rāma zei: Net zoals het lichaam niet verschilt van de ledematen waaruit het is samengesteld, verschilt het universum niet van Brahman.
87. Vāsiṣṭha zei: Daaruit volgt dat de wereld nooit geschapen werd. Het is het eeuwige Brahman.
88. Rāma zei: Met meer geluk dan wijsheid doorzie ik eindelijk de illusie van de schepping en vernietiging van de wereld en ik besef nu ook dat gedachten als ‘ik ben de doener’ en als ‘ik ervaar’ eveneens illusies zijn.
89. Rāma zei: Heer, de wereld is altijd en overal doordrongen van de hoogste werkelijkheid: daarom komt het niet tot bestaan noch houdt het op te bestaan. De wereldverschijning is een illusie; maar of het nu al dan niet als een illusie wordt beschouwd, het is in werkelijkheid uitsluitend Brahman.

90. Vāsiṣṭha zei: Door zuiver toeval (dus net als wanneer een kokosnoot valt op hetzelfde moment dat een kraai op de top van de kokospalm neerstrijkt) schijnt Brahman in zichzelf door zichzelf en dat, door zichzelf en in zichzelf, wordt als deze schepping beschouwd.

91. Rāma zei: Heer, vertel me, hoe schijnt het licht van het oneindige bewustzijn vóór de schepping begint en nadat de schepping is verdwenen, en hoe schijnt het licht gedurende de schepping (als schijnbaar verdeeld)?

92. Vāsiṣṭha zei: Neem vanuit jezelf het licht van bewustzijn waar binnen jezelf door jezelf. Licht wordt alleen ervaren in relatie tot iets anders. Aangezien er in het begin geen schepping of dualiteit was, kan dit licht alleen binnen jezelf ervaren worden. Dit licht zelf is de ziener, het zien en het geziene (object), net als in geval van de droom-ervaring. Dat licht van bewustzijn zelf schijnt in het begin van de schepping als die schepping. Het ene bewustzijn schijnt als alle drie (het subject, het object en de ervaring). En in het begin van de schepping lijkt het de schepping te zijn. Het komt nu eenmaal voort uit de intrinsieke kwaliteit van het Absolute dat het schijnt zoals het schijnt.

Dat is precies hetzelfde bij de ervaring van dromen en van dagdromen c.q. hallucinaties: ook daarin schijnt het licht van bewustzijn. Wat, zonder begin noch einde, schijnt als de wereld in de ruimte is dit licht van bewustzijn. De uitstraling van dit licht schijnt als deze universa.

Dit licht van bewustzijn schijnt vanzelf in ons, de verlichten, zonder de dualiteit van het subject en het object. In het begin van de schepping echter, was er geen subject en was er geen object: op een of ander wijze is deze onwetende dualiteit ontstaan, net als wanneer je een boomstam per abuis voor een mens aanziet. Omdat in het begin dit idee van dualiteit ontstond, wordt een dergelijke dualiteit vervolgens steeds weer ervaren. Maar omdat er geen oorzaak voor die dualiteit bestaat, is het duidelijk dat ook nu uitsluitend het licht van bewustzijn als dit alles schijnt.

Er bestaat noch een wakende staat, noch een droom staat, noch een staat van diepe slaap. Vanaf het allereerste begin van de schepping is het uitsluitend en alleen Brahman dat schijnt. Dat Brahman beschouwt het universum als het eigen lichaam; wat bekend staat als de wereld is niet-verschillend van Brahman.

* * *